

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

ՆՈՒԱԳԱՅԱՆԴԷՍ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՍԱԿԻՆ

Այլն տարի մայիս Տին, Մուրատ-Ռաֆայելեան սաները կը տօնեն՝ իրենց երջանկայիշատակ Բարերարները՝ Այս տարի, ազգային վերածնունդի այս օրերուն՝ յարգելի Տնայութեան և նախկին սաններու ջանքով՝ աւելի շքեղ կատարուեցաւ հանդէսը։ Գեղեցիկ արեւով օրն ալ՝ կարծես իր յարգանքի խօսքն ունէր, անոնց՝ որ գիտցան ճշմարիտ կեանքն ապրիլ՝ իրենց այս երկրէն բաժանումէն ալ վերջ։

Փթթինազարդ բնութիւնը զամէն ոք դէպի ծագածիծաղ Պարտեզը կը կոչէր, սակայն ազնուական վեներիկցին գիտցաւ յարգել այս պատկառելի յարկը, ինչպէս ուրիշ շատ մը առիթներու մէջ ալ, որովհետեւ հոն պիտի լսէր նահապետական ցեղի մը թէ՛ տիւր և թէ՛ զուարթ երգերը, և ոգեւաւիզ խօսքերը։

Դպրոցին դահլիճը արդէն ինքնին հրաշալիք մըն է, վեներիկոյ լաւագոյններէն մին, եթէ ոչ ամենապերճը, ուր գեղեցկադէտ այցելուն պիտի գոհանար նոյն իսկ միայն տեսնելով վարպետ վրձինի մը — Թիէփոլոյի — վառ երեակայութեամբը օծուած՝ որմանկար հրաշակերտները, որոնք գեղարուեստով անած խալական մտքին առանձնաշնորհութիւններն են։ Հոն կայ նկարչութիւն, հոն կայ բանաստեղծութիւն և երաժշտութիւն։

Նախարարհր այն օրն առաւել հպարտ էր՝ օրուան երեք անմահներու, Մուրատի և Ռաֆայելի՝ ու մէջտեղ՝ Մեծին Մխիթարայ՝ կիսանդրիներով, զափնեզարդ և հայրենի եռաթոյր զրօշներով զրաւանգուած, որ կարծես անոնց ցուրտ մարման

ըին փարած՝ կ'ըսէր. « Ինչ որ դուք երազեցիք, արդ իրականութիւն է »։ Անոնք երեքն ալ լուռ էին, մարմարէ աչքերով մեզ կը դիտէին արտի գոհունակութեամբ գոգցեալ. բայց կորովաբեր և հոգեթափանց աչքեր՝ անոնց սեեռած անկարկնեւուն մէջ ալ պիտի կրնային կարդալ... ինչէր...

Հանդէսը դեռ չը սկսած՝ մեծարգոյ Հ. Դիոնեսիոս վ. Գաղատոսեան՝ բոլոր աշակերտներու ներկայութեան՝ Միտիթաբայ կիսանդրիի բացման ձեռնուած գեղեցիկ ոտանաւոր մը կարդաց, որուն մէջ ապա-հով մաս ունին նաև մեծ բարերարները...

« Բա՛մ. Փոքրոտանք »-ով բացուեցաւ հանդէսը, զոր ժողովուրդը՝ խանդավառ հիացումով՝ յոտնկայս ունկնդրեց, իբրև ազգային քայլերգ։

Առաջին ճառախօսն եղաւ՝ նախկին ընթացաւարտ դպրոցիս՝ Խոսիոյ ամենանշաւոր բժիշկներէն, մասնագէտ Բժշկապետ Եր. Արսլան։ Ան Մուրատ-Ռաֆայելեանի հանդէպ ազգին կատարած դերը յայտնեց յետոյ՝ ըսաւ թէ Հայը շատ բան կը պատահէ Քրիստոսեայ աշխարհէն, մինչդեռ յուսախափ եղաւ. « Հայուն հոգիւն » Դ. Դաւիթեանի զգայուն մէկ կտորը՝ խմբերգով և զործիքներով՝ տիւրը քաղցրութիւն մը ունէր, որու բանաստեղծութիւնը Հ. Ս. Երեմեան վրդ.ինն է։ Որքան հետաքրքրական էր լսել՝ Խոսիոյներուն մանաւանդ՝ հայ գեղջկական երգերը, ինչպէս « Լէքօ լէլէ », « Սարեկ կոյ զայ ճիւտոյ », և այլն, որոնց կառավարիչն էր նախկին աշակերտ Մ. Ռ. Վ. Ի. Պ. Հանրի Պայեան, որ յաջողած էր շատ կարճ ժամանակի մը մէջ ուսուցանել։

Պ. Մ. Խանայեկեան, Բժշկ. ուս., երգերէն յետոյ՝ կարդաց գեղեցիկ և ազդու Խոսիոյն ճառիկ մը, որուն հոգին էր սա վերջին խօսքերը. « Ի պահանջել հարկին՝ փառքի դաշտին վրայ պիտի գիտնայ իշնալ վերջին հայը, բայց Հայաստան պիտի չմեռնի երբէք »։

Պ. Պ. Պապիկեան, Երկրչփ, ուս., կարդաց ճառ մը հրաշունչ բառերով՝ ազգային կացութեան, բարերարներու և անոնց մեծ

1. Մի. Աբրահամ կիսանդրին մինչև այժմ գտնէ երբայց այս ամիսներու մէջ՝ Մեծղ. Պրն. Կ. Գալէի, — նախկին աշակերտ Մ. Ռ. Վարժարանիս — մարմարակերտ քանդակել տուաւ զայն, որուն բացման շանդէսն ալ այս յարմար առթին միանգամայն տօնեցինք։

գործին վրայ ի վերջոյ համառօտ կենսագրական ըրաւ Մ. Ռ. Նախկին ընթացաւարտ քանի մը նշանաւոր անձերու, մասնաւորապէս Պէշիկմաշլեանի՝ որուն բանաստեղծութեանց փորձրիկ վերլուծումը ըրաւ՝ արտասանելով քանի մը ընտիր կտորներ, որոնք իրապէս յուզեցին ներկաները:

Խօսքի այս երաժշտութենէն յետոյ՝ Նուագախումբի ընկերակցութեամբ աշակերտները երգեցին Մխիթարայ ձօնուած «Զարթիք Աշխարհ»-ը, իսկ ասոր վրայ Պ. Պ. Փիլիպպոսեան, ուս. Բժշկ., յաջորդ բանաստեղծութիւն մը կարդաց՝ նուիրուած անմահ Բարեբարներուն, ուր կը յայտնէր իր՝ և բոլոր ուսանողներու երախտագիտութիւնը:

Նուագահանդէսի երկրորդ մասին սկիզբ տուաւ Վ. Տեաչին Հ. Ս. Երեմեան «Vesperi Armeni»-ն. սա՝ որուն թէ՛ խօսքերը և թէ՛ երաժշտութիւնը դասական շունչ մ'ունին՝ շատ տպաւորիչ էր: Այս խմբիկին կը մասնակցէր՝ մենեքի մասերուն մէջ՝ վերնաբարձ (սեկսո) խալաթը մը: Vesperi Armeni՝ երաժշտ. հեղինակութիւն է Փրոֆ. Բոնցիլաքոսի:

Ետոյ նուագեցան «Լսեց ամպեր», Չուհանեանի. «Լեպեյիձի»-էն մաս մը, «Արեւելեան պար» և «Իմ յիւսրի ետրը»: Այս երկու վերջինները ծափահարութեամբ կրկնուեցան, որովհետեւ զուտ հայարեւելեան հոգին և երևակայութիւնը ունէին իրենց մէջ:

Նուագախումբի ընդհանուր կառավարիչ և նախկին շրջանաւարտ Պ. Յ. Պոյաճեանի գործակցութեամբ կազմակերպուած այս երաժշտաւոր աշակերտները՝ իրենց ըստ բաւականի յաջողութիւնը անոր կը պարտին:

Հանդէսը ուրախ վերջացաւ և ժողովուրդը հրաժեշտ առաւ զո՞ տպաւորութիւններով:

Հաստատութեանս դերը շատ արդիւնաւոր եղած է՝ Լուսանորդ Մխիթարայ անխոնջ յաջորդներուն ջանքերով: Անոնց համար այս շէնքը զոհարան մը եղած է, ուր՝ միշտ իրենց թանկագին ժամերը կը սպասեն, բայց այս ակօսումներուն արգասիքը աստղ, յոյր ոսկի հաս-

կեր են պարգեւած հայ ցեղին: Ազգային հոգին, եղբայրակցութիւնը առաջին անգամ Դպրոցիս սաները՝ ներշնչուած Ալիշանեանէ՝ արժագանգեցին դեռ խաւար մտքերու խորը. «Եղբայր, ե՞նք մենք... Ի՞նչ կ'այս սիրուն քան զանկալի եղբայր անուն»:

Հաստատութիւն մը՝ որ նիւթական շահի վրայ չէ յենած, այլ նպատակ ունեցիր է միայն՝ զարգացեալ ուժեր հասցնել, ձեռքեր՝ որոնք կարենան Հայրենիքի տաճարին անշիջանելի կանթեղին մէջ իւր ծորելանսպառ, միշտ բոցարծարծ պահելու համար զայն: և

Ո՞վ չէ լսած ու կարդացած Մ. Պէշիկմաշլեանը, Արփ. Արփիարեանը, նա՝ որո հոգեվարքի վայրկեաններուն իսկ վերջին խօսքերն եղան «Ես հայ եմ»:

Դ. Վարուժանը ինքնատիպ հանճարեղ բանաստեղծը, Հայ Գարսուռչիին՝ որ ուզեց կարծես երիտասարդութեամբ միայն սպրիլ, աշուն չուզեց տեսնալ... դեռ ժրջան վեհօրէն պիտի երգէր նա: Դեռ շատ ազգային նշանաւոր գործիչներ, որոնց մէջէն քանի մը ուրիշ գրական դէմքեր ալ միայն յիշելը բաւական է. Մ. Աճէմեան, Հէքիմեան, Թէլեզեան, ևն. որոնք բոլորն ալ մէկ նշանաբան մ'ունէին «Հայրենիք», բոլորն ալ շատաիղներ էին Մ. Ռ. Վարժարանի, Մխիթարեան վարդապետներու:

Մենք ալ՝ արդի աշակերտներ՝ ներկայացուցիչներս Մուրատ — Ռափայէլեանի Մխիթարեան վարդապետաց այդ հազարաւոր սաներուն, չենք կրնար ժուժալ և չայտնի մեր անշուն երախտագիտութիւնը՝ մեր անմահ բարեբարներուն, Մուրատի և Ռափայէլի, ու ևս առաւել՝ Երանշնորհ Մխիթարայ և իր մշտաջան յաջորդներուն՝ որոնք անխոնջ գործուհնէթեամբ կ'առաջնորդեն զմեզ դէպի լոյսը բարօրութեան:

«Թորգոմարոն եռանդուն, յարմար... պնդեալ զսիրտ քո վաս»:

Դի՛ք ձեռն ի լսե՛լ հայկաշունչ... Անա գմբէք վեր յարեան»:

ՀՐԱՆՏ Բ. ՍՆԵՆԱՊԵՏ
ԱԶ. Մ-Ռ. ՎԵՐԺԵ